

KÖNYVISMERTETÉS

Szilágyi István: *Portugália a huszadik században*. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2015. 280 p.

Portugália és annak történelme kevésbé ismert Magyarországon, és ezért is üdvözölhetjük Szilágyi István nemrég megjelent, Portugália XX. századi történelmét bemutató kötetét.

A könyv négy fejezetből áll.

Az első fejezetben az Első Köztársaság (1910–1926) megszületését ismerteti a szerző. Részletesen tárgyalja a portugál gyarmatbirodalommal összefüggő kérdéseket. Brazília függetlenné válása után is Portugália az anyaország területénél huszonkétszer nagyobb gyarmatbirodalommal rendelkezett. (Portugália 92.391 négyzet kilométeres területű, míg a gyarmatbirodalma 2.092.290 négyzetkilométert tett ki).

A portugál politika elsősorban nem Európára koncentrált, hanem a gyarmatbirodalomra. Ez határozta meg külpolitikáját, és részvételét az I. Világháborúban. Anglia oldalán lépett be a világháborúba Németország ellen, amelynek közvetlen oka az volt, hogy Németország Portugália gyarmatait fenyegette. Anglia viszont Portugália európai stratégiai partnere volt.

Az 1910-es forradalom eredménye volt, a köztársaság kikiáltása és az új Alkotmány elfogadása (1911). A köztársaság pártvillongásai, a romló gazdasági helyzet előkészítette az utat az autarchikus kormányzás számára, amely Antonio de Olivera Salazar nevéhez fűződik.

A második fejezet az Új Állam (Estado Novo) és a Második Köztársaság bemutatására koncentrálódik.

A fejezet Salazar bemutatásával kezdődik. A könyv írója úgy véli, hogy Salazar „atipikus diktátor” volt. Ez alatt azt érti, hogy nem hasonlított a két világháború között tevékenykedő diktátorokra. Salazarnak nem volt koherens ideológiája, nem volt mozgatható tömegbázisa. Nem rendelkezett fajilag meghatározott ellenségképpel. Egy új típusú államszervezetet hozott létre, amelyet Új Államnak nevezett (Estado Novo). Az Új Állam erős államot és erős végrehajtó hatalmat tételezett fel, egyfajta korporációs államot. Külön figyelmet fordítottak a gyarmatbirodalomra. A gyarmatokat „tengerentúli tartományoknak” nevezték, és a Gyarmati Okmány (1930) szerint „a tengerentúli tartományok és az anyaország a portugál nemzet egymástól elválaszthatatlan részét alkotják” (p. 61).

A salazari Portugáliában az állami propaganda szerint öt fő érték volt: az Isten, Haza, Tekintély, Család, Munka. Az Új Állam Tízparancsolata szerint az állam erős állam, amelyet nem korlátozhatnak „tülekedő politikai pártok.”

Salazar halála után (1968) Marcello Caetano lett az új kormányfő, de a politikai irányvonal nem változott. A gazdasági fejlődés alapja az importhelyettesítő iparosítás volt, de az elvándorlás és a lakosság elöregedési folyamata lassította a gazdasági fejlődést. 1973-ra Portugália gazdaságilag Nyugat-Európa legelmaradottabb országa maradt.

Külpolitikai szempontból 1928–1974 között Portugália úgy tekintett magára, mint „többkontinensű hatalomra” (és nem gyarmattartóra). A II. Világháború után a jelszó a gyarmatbirodalom megőrzése volt. („Integrálódni nem feladni”). Portugáliát egyszerre tekintették atlanti és európai országnak.

A harmadik fejezet a demokrácia győzelmének rögzös útját tárgyalja. A gyarmati háborúban elfáradt országban a hadsereg lázadása hozta meg a várt változást (1974). A szerző elemzi a forradalom dokumentumait és bőséges forrással, értelmezéssel járul hozzá ez irányú ismereteink elmélyítéséhez.

Ennek a fejezetnek fontos része a regionalizmus és a régióépítés Portugáliában témájú alfejezet, amelyben áttekintést kaphatunk a régióépítés gyakorlatáról, így a NUT-2-es régióépítés kudarcáról is.

Az utolsó fejezet az Európai Unió és Portugália kapcsolatát érinti. Leírja a csatlakozási tárgyalások menetét, az egyes felek érdekeit, a spanyol-portugál érdekek egységét és különbözőségét, a közösségi kerettámogatások sorsát, eredményességi mutatóit. 1989–1993 között Portugáliában az Európai Közösség kerettámogatásai a közfinanszírozás 83%-át tették ki (p. 220). A szerző kitér a jelenlegi, a 2014–2020 közötti időszakra vonatkozó pénzügyi keret ismertetésére és annak felhasználására.

Összegzésként a negyedik fejezetben a szerző megjegyzi, hogy az évszázados elmaradást nem lehet egyik napról a másikra behozni, és a nemzeti érdekek érvényesítése sem egyszerű folyamat (p. 243).

A könyvben bőséges a felhasznált irodalom, amely az érdeklődő olvasó számára nagy segítséget jelent a kutatás során. A könyvet melegen ajánlom mindazoknak, akik érdeklődnek a történelem, a nemzetközi kapcsolatok és a politika iránt.

H. Szabó Sára
ny. főiskolai tanár